

Uppföljning och åtgärder för klöversobermal, 2023

Jan-Olov Björklund, Elisabet Odhult

2023-12-01

Större gaffelsvans, Fråganbo, Älvkarleby

Uppdrag

På uppdrag av Länsstyrelsen i Uppsala län har Jannes Natur & Miljö AB och Upplandsstiftelsen genomfört uppföljning och markägarbesök inom åtgärdsprogrammet för klöversobermal. Insatserna grundar sig på de prioriteringar som Länsstyrelsen, Jannes Natur & Miljö och Upplandsstiftelsen har gjort tillsammans.

I uppdraget ingick mindre röjningar. Det finns behov av röjning för Fråganbo men innan dessa kan göras måste Gästrike vatten godkänna skötselplanen. Om vädret tillåter kan röjningar göras under första kvartalet 2024.

Under 2023 har följande utförts:

Östhammars kommun

- Marka: Uppföljning av fjäril
- Sandvreta: Uppföljning av fjäril

Tierps kommun

- Exarby: Uppföljning av fjäril

Älvkarleby kommun

- Fråganbo grustäkt (väster om vägen): Fältträffar med markägare och motorcykelklubbar.
- Fråganbo motorbana (öster om vägen): Fältträffar med markägare och motorcykelklubbar.

Bakgrund

Länsstyrelsen och Upplandsstiftelsen har de senaste åren arbetat med att genomföra inventeringar, markägarkontakter och åtgärder. Årets arbete är en fortsättning på det arbete som har rapporterats 2020 – 2022.

Genomförande

Inventeringsmetodik

Klöversobermalen inventeras enklast genom håvning över skogsklövermattor dagtid under fjärilens flygtid som infaller från mitten av juli till en bit in i augusti. Det går även att samla in spunna blad med larver för kläckning. Den metoden är dock tidskrävande och flera andra småfjärilsarter lever på samma sätt i spunna blad av skogsklöver.

Resultat

Marka

Klöversobermalen påträffades i den avslutade tåkten under 2020. Det konstaterades då att det finns behov av att röja tall. Skogsklövern trängs bort av bergrör och skuggas ut av tallar som växer sig allt större. Under 2022 röjdes lokalen.

Uppföljning 2023

Röjningsinsatser som genomfördes 2022 har givit fina förutsättningar för den lilla men stabila förekomsten av klöversobermal på lokalen. Några få håvslag gav ca fem fjärilar att studera. Det är bra om motocrossutövningen fortgår i uppkörda stigar.

Inventeringsdatum: 17 juli 2023

Inventerare: Jan-Olov Björklund

Resultat: 5 fjärilar

Marka, 17 juli 2023

Sandvreta

Klöversobermalen upptäcktes på lokalen under inventeringen 2004 och fanns fortfarande kvar 2007. Därefter har den inte påträffats förrän under inventering 2022. Täkten växer igen men till synes lämpliga partier med skogsklöver finns kvar framför allt utmed den gamla körvägen utmed åsen. Den kalkpåverkade floran är fortfarande fin med bland annat säfferot, solvända, åkervädd, gulmåra och jungfrulin. Under 2022 genomförde markägaren åtgärder utmed vägen med avverkning av lövsly och småtallar som skuggat.

Uppföljning 2023

Under 2023 kunde inga fjärilar påträffas. Elaka nordvindar försvårade hävning men skogsklöver finns fortfarande kvar utmed vägen så arten bör ha sin livsmiljö kvar. Fortsättningsvis bör den gamla grustakten öppnas upp ytterligare för att rädda klöversobermal på lokalen.

Inventeringsdatum: 17 juli 2023

Inventerare: Jan-Olov Björklund

Resultat: Inga fjärilar

Sandvreta, 17 juli 2023

Sandvreta, åtgärdad sträcka

Exarby

Lokalen är en tidigare grustäkt där det kommit upp en del tall. Markägaren har gjort åtgärder vintern 2021 – 2022 men det finns ytterligare behov av åtgärder.

Uppföljning 2023

Några större avverkningar av småtallar har inte genomförts nere i den gamla grustäkten men en del insatser för att skapa öppen sand och grus har gjorts. Skogsklöver förekommer delvis rikligt i området och borthuggning av de små tallarna är en förutsättning för att gynna de värmekrävande insekterna.

Inventeringsdatum: 18 juli 2023

Inventerare: Jan-Olov Björklund

Resultat: Inga fjärilar

Exarby

Fråganbo

Fråganbolokalen är uppdelad i två lokaler: Fråganbo grustäkt, väster om vägen, samt Fråganbo motorbana, öster om vägen. Fråganbo motorbana kallas även Västanå motorbana. Markägare för bägge lokalerna är Gästrikre Vatten AB.

Markägarkontakter:

Fältträff med verksamhetsutövarna El Trocadero och Skutskärs MS genomfördes den 16 maj 2023. På träffen deltog även Svemo som arbetar med biologisk mångfald på motorbanor samt Nils Ryrholm, insektsexpert på Högskolan i Gävle. Se minnesanteckningar "Fältträff Västanå motorbana den 16 maj 2023" nedan.

Fältträff med Gästrikre vatten genomfördes den 13 september 2023. Vid besöket deltog - Gästrikre Vatten AB, Gillis Aronsson, Pär Eriksson och Elisabet Odhult. Se minnesanteckningar "Fältträff Gästrikre vatten och Upplandsstiften, 13 september 2023" nedan.

Fältträff Västanå motorbana den 16 maj 2023

Deltagare:

- Mikael Norén, Svemo
- Jens Strömberg, Svemo
- Göran Sanderfors, El Trocadero
- Rickard Eriksson, Skutskärs MS
- Joakim Hedlund, Skutskärs MS
- Nils Ryrholm, professor Högskolan i Gävle
- Tommy Löfgren, Naturskyddsföreningen i Älvkarleby kn
- Gillis Aronsson, Upplandsstiftelsen
- Pär Eriksson, Upplandsstiftelsen
- Elisabet Odhult, Upplandsstiftelsen

Syfte med fältträff:

Upplandsstiftelsen har haft kontakta med Gästrikre vatten angående att ta fram en skötselplan för området för att gynna biologisk mångfald. Träffen hade som syfte att diskutera olika åtgärder tillsammans med berörda aktörer.

Nedanstående råd utgår endast från vad som gynnar biologisk mångfald. Det kan krävas tillstånd från markägare/kommun/Länsstyrelsen för att utföra åtgärder. Upplandsstiftelsen kan vara behjälpliga i att reda ut vad som krävs.

Rundvandring och diskussion:

Naturvärden i och kring motorbanan (ett urval):

- Klöversobermal: rödlistad fjäril som lever på skogsklöver, ansvarsart för Uppsala län
- Knyttingsäckmal: hotad fjärilsart som lever på knytling, ansvarsart för Uppsala län
- Sandviol: rödlistad kärleväxt
- Mosippa: rödlistad kärleväxt, ansvarsart för Uppsala län
- Flera steklar och fjärilar

Slänter kring banan

Slänterna kring banan är värdefulla för insekter som fjärilar och steklar. Dessa har lagom störning idag. Fortsätt använda banorna på samma sätt som tidigare. Ryck gärna upp tall.

Fetare partier i banan

Det finns högar där det växer mycket gräs. Det kan vara införda massor. Dessa partier skulle kunna brännas. Observera att detta ska göras tillsammans med Räddningstjänsten!

Slänt mot Västanåvägen

För att skapa bättre sikt för åskådare vid evenemang behöver denna slänt röjas. Det finns mycket tall och det vore värdefullt att ta bort det mesta av denna genom uppryckning. Det finns skogsklöver i slänten och den skulle gynnas av detta. Viktigt att riset tas bort från slänten. Allt behöver inte göras på en gång utan det kan göras successivt.

Backsvala

Backsvalan har häckat tidigare på två platser. Vi diskuterade om man kan skapa en brant för att återfå dessa. Det bör gå men det kan krävas tillstånd från kommunen. Det är inga problem med störning från motorbanan för backsvalornas del. De finns ofta i täkter där verksamhet pågår och störs inte av det. De kan gynnas av att predatorer som räv skräms bort av verksamheten.

Mosippa

Denna växt finns på flera platser i skogen intill banorna. Plantorna mår dåligt då skogen är för tät och det är för lite störning. Försiktig körning i skogen skulle vara bra men kräver tillstånd från kommun och markägare.

Svampar

Det finns flera rödlistade svampar i skogen. De gynnas av viss störning.

Klubbhusen

Det är mycket värdefull flora runt klubbhusen. Det finns bland annat kattfot och sandviol. Marken sköts genom att tallar tas bort, antingen genom uppryckning eller att de sågas ned. Detta är en bra skötsel så fortsatt på samma sätt. Delar med mossor behöver störas för att gynna växter och insekter. Viktigt att inte schakta då det blir alltför stor störning.

Fortsatt arbete

Nils och Mikael har arbetat med att ta fram skötselplaner för många motorcykelklubbar. De skickar över några sådana för inspiration.

Upplandsstiftelsen arbetar fram ett förslag på skötselplan som skickas till alla inblandade för synpunkter.

Fälträff Gästrike vatten och Upplandsstiften, 13 september 2023

Deltagare:

- Linn Hemlin, Gästrike vatten, projekt Mon
- Adam Andersson Gästrike vatten, drift
- Gillis Aronsson, Upplandsstiftelsen
- Pär Eriksson, Upplandsstiftelsen
- Elisabet Odhult, Upplandsstiftelsen

Bakgrund

Gästrike vatten är ett kommunförbund och äger mark i Östhammars, Älvkarleby, Ockelbo, Gävle och Hofors kommun. Kommunförbund får ej gå med vinst. Det finns en driftsbudget för gräsklippning och röjning.

Upplandsstiftelsen är en ideell förening som ägs av Region Uppsala. Regionen och samtliga 8 kommuner i Uppsala län är medlemmar. Upplandsstiftelsen söker och driver många projekt, exempelvis tillsammans med Länsstyrelsen, WWF, Fortum och Vattenfall.

Projektet dricksvattenförsörjning Mon

Inom projektet pågår inventering och provtagning för att se var brunnar och infiltrationsytor ska placeras. Vattendomsansökan kommer att skickas in under 2024. Därefter tar det ca ett för domstolen att fatta beslut. Planen är att åtgärder sker från 2027 men tidsplanen kan ändras. Mer info om projektet: [Projekt Vattenförsörjning Mon - Gästrike Vatten \(gastrikevatten.se\)](https://gastrikevatten.se)

Naturvärden

Det finns flera hotade arter på fastigheten. Samtliga arter gynnas av den störning som motorbanan och friluftslivet ger upphov till.

Naturvärden nära klubbhuset: Det finns bland annat kattfot och sandviol och störningen är lagom för dessa arter. Det finns även flera svampar som är kalkgynnade.

Mosippa: Finns på nio platser i den västra delen av skogen på fastigheten. Den gynnas av brand och ett förslag på åtgärd är bränning runt plantorna.

Klöversobermal: En liten fjäril som är beroende av skogsklöver. Den finns/har funnits på några platser i motorbanan samt intill hästbanan på andra sidan vägen. Den gynnas av markstörning, exempelvis att man rycker upp tall.

Flera andra sandinsekter: De öppna sandyterna har värden för kärlväxter och olika insekter som lever på dessa. Viktigt att störningen fortsätter. Det behöver tas en del yngre tall, gärna genom uppräckning.

Fortsatt samarbete

Upplandsstiftelsen tar fram utkast på skötselplan till den 31/12. Den skickas sedan på remiss till Gästrike vatten och motorcykelklubbarna. Skötselplanen kommer inte att omfatta hela fastigheten då allt inte är inventerat. Möjlighet finns att utveckla planen efter hand.

Gästrike vatten har inga medel för naturvårdsåtgärder. För att finansiera åtgärder krävs samverkan och det kommer att behövas en årlig prioritering.

Framöver finns möjlighet att samverka inom övriga fastigheter som Gästrike vatten äger i Älvkarleby och Östhammars kommuner.

Arbete framåt med klöversobermal

Upplandsstiftelsen kommer att leverera en skötselplan för Fråganbo till Gästrike Vatten till årsskiftet. Denna rapport kompletteras då med skötselplanen. Planen ska därefter gå på remiss till motorcykelklubbarna. Om den godkänns kan röjningar på klöversobermallokalen i Fråganbo väst göras. Arbetet med Fråganbo är viktigt att fortsätta då det är stora arealer och det finns flera andra hotade arter på samma fastighet: mosippa, knyttingsäckmal, sandviol. Enligt Abenius inventering från 2021 finns det flera naturvårdsintressanta steklar i området. Om medelstilldelningen blir sämre föreslås att Fråganbo prioriteras för ÅGP-medel.

Förutom Fråganbo finns det behov av att fortsätta följa lokalerna med klöversobermal i länet.

Litteraturreferenser

Abenius, J. 2021. Inventering av gassteklar i tre sandområden i Älvkarleby kommun sommaren 2021. Rapport 2021:10. Länsstyrelsens rapportserie.

Björklund, J.-O. 2005. Åtgärdsprogram för bevarande av klöversobermal (*Anacamptis fuscella*). Rapport 5517. Naturvårdsverket.

Björklund, J.-O. 2008. Inventering av klöversobermal *Anacamptis fuscella* i Uppsala län 2007, samt förslag till åtgärder.

Björklund, J.-O. 2008. En jämförande inventering av fjärilar på Tunåsen och Gamla Uppsala högar åren 2002 och 2007.

Björklund, J.-O. m. fl. 2004. Ås- och Sandmarker i Uppsala län. Naturvärden och metodik för uppföljning av biologisk mångfald. Upplandsstiftelsen 2004.

Björklund, J.-O. & Eriksson, P. 2007. Sällsynta fjärilar i Uppsala län- nuvarande och historisk utbredning. Upplandsstiftelsen och Länsstyrelsen i Uppsala län.

Björklund, J.-O. Slutrapport för utförda åtgärder i Åtgärdsprogram för klöversobermal *Anacamptis fuscella* åren 2009 – 2010.

ArtDatabanken 2020. Rödlistade arter i Sverige 2020. ArtDatabanken. SLU Uppsala